

Respekten skal gøres respektabel igen, siger rektor ved Danmarks Pædagogiske Universitet, Lars-Henrik Schmidt, der er aktuell med ny bog med titlen 'Om respekten'. Ifølge Lars-Henrik Schmidt er forargelse og evnen til at beundre blandt de pædagogiske redskaber, der skal tages i brug.

14 Om respekten

FOTO: FRA FILMEN PUSHER II.

Vi taler om at vise respekt i et væk. Men faktisk viser vi respekt for fænomener, der ikke er respektable. Det gør respekten mindre respektabel, siger Lars-Henrik Schmidt.

* »Show a little respect!« lyder det fra alle sider. Ja, vi taler mere og mere om at vise respekt. Respekt for naturen, respekt for livet, respekt for andre mennesker, for autonomi, for integritet, for selvbestemmelse, for værdighed, respekt for traditionerne og således videre. På gaden taler man om respekt. Mafiaen skabte en sand respektens diskurs. Der er folk, der er blevet slået ihjel, fordi de med deres blik ikke udviste respekt. Mellem kulturerne taler man om respekt. Økonomiske aftaler falder til jorden, fordi der ikke udvises respekt for andre måder 'at gøre det på'. Inden for pædagogikken taler man også om respekten. Måske fordi man savner den?

»Paradokset er, at vi taler om at vise respekt i et væk. Faktisk viser vi respekt for fænomener, der ikke er respektable. Det gør respekten mindre respektabel,« siger Lars-Henrik Schmidt.

Der er småligheden, der dominerer danskere. Ikke Jante.

Som rektor for Danmarks Pædagogiske Universitet står han i spidsen for at højne kvaliteten af og respekten for dansk pædagogisk forskning og uddannelse til gavn for uddannelsessystemmet og samfundet. Men hvis vi ikke skal vise respekt for hinanden på den måde, som vi gør i dag, hvordan skal vi så gøre respekten respektabel?

»For min egen del forsøger jeg at gøre noget ved at skrive og tale om respektproblemet og dets løsninger. I første omgang har det ført til en akademisk afhandling med citater fra franske og tyske værker og flere til. Fordi en respektabel akademisk afhandling kræver, at man har kigget i originalteksterne. Det er vi i øvrigt generelt blevet for dårlige til. Men pointen er, at sprogkendskab øger opmærksomheden. For eksempel på, hvad der kan menes med 'at respektere'. Min afhandling hedder 'Om respekten'. Havde jeg været en fransk skribent, ville titlen have været: *Pour une philosophie de la déférence*. Kategorien 'deference' eller 'at deferere'

er et signal om ærbødig respekt for ærværdighed. For nogle læsere vil det måske lyde lidt mærkeligt og tungt. Det er det nok også. Ikke desto mindre er de besværlige ord og neologismer porte ind til muligheden for at tænke det 'at respektere' i pædagogiske forhold anderledes,« siger Lars-Henrik Schmidt.

Forargelse og beundring

Hvorfor mangler vi en respektabel respekt for ærværdighed?

»Fordi vi mangler retten til at vise forargelse over andres værdier. Vi har i stedet taget gadeplanets respektforståelse til os: 'Don't you eyeball me!' lyder det. Udtrykket hænger sammen med synets filosofi. Dit blik kan være hårdt og nedstirrende og udstråle forargelse – og det kan være et pædagogisk redskab. Når en lærer møder en elev, der spolerer undervisningen, vil jeg insistere på hans mulighed for at vise eleven sin forargelse. Det gør han ikke i dag. Forargelsens umulighed er en brik til at forstå respektproblemet,« siger Lars-Henrik Schmidt og fortsætter:

»En anden er evnen til at beundre andre mennesker. Som knægt rendte jeg og mine kammerater rundt og jokede: »Jeg har edderrødme respekt for havet«. Det havde ingen af os egentlig. Den gang eller nu, joke eller ej, så er havet et billede på, at der er noget, som er større end dig. En dygtig lærer er større end dig. Det kan vi ikke klare. Dansk national-karakter er vel nærmest ikke at evne at beundre.«

Han forklarer: »Jeg er indigneret over, at vi tror, Janteloven udtrykker nationalkarakteren bedst. Det har intet på sig. Jante siger: 'Du skal ikke tro du er noget!' Alle Jantes bud er forbud. Men i Danmark må du netop gerne sige, at du er noget. Du skal bare ikke tro, at fordi du siger, du er noget, så vil vi andre også bekræfte dig i, at din måde at være på er efterstræbelsesværdig. Det er småligheden, der dominerer danskere. Ikke Jante.«

Holdningsløshed

Ifølge Lars-Henrik Schmidt står der en generel hold-

ningsløshed bag manglen på evne til at forarges og manglen på evne til at beundre. Holdningsløsheden er et resultat af diskussionen om indoktrinering fra 70'erne.

»I dag må du gerne have værdier, men ikke missionere for dem. Men Gud nåde og trøste dig, hvis du ingen værdier har. Hellere underlødige værdier end ingen værdier. I pædagogisk sammenhæng betyder det, at vi mangler mod til at opdrage og intervenere i den enkelte persons selvforhold. Til gengæld har vi alle personlige værdier, som vi kræver respekt for,« fortæller han og fortsætter:

»Det uhyrlige ved senmoderne forhold er, at jeg kan kræve, at du respekterer mine værdier. Blot fordi jeg har dem! En lærer skal respektere dét, eleven mener, blot fordi han mener det. Det er forfaldsrespekt. Umiddelbart virker det måske harmløst og minder nogle om Voltaires idé om tolerance: Altså, at du skal have lov at mene noget, mens jeg til gengæld godt kan mene, at det er noget nonsens – men forsvare din ret til at mene det. Voltaire fortjener en vis forståelse. Det gør vi ikke, fordi vi er nået dertil, hvor vi hverken må sige, at det er noget nonsens, du siger, eller sige, at du bliver ufornuftig at høre på, når du siger det. Vi kan ikke skille sagsforholdene ad. At du er en idiot i én sammenhæng betyder jo ikke, at du ikke stadig er hyggelig at se fodbold med. Resultatet er, at vi passer os selv og overlader andre til at passe deres. Ikke desto mindre mener jeg, at vi igen må gøre det muligt at gå hovedrystende fra et debatmøde, når vi lige har mødt ufornuften.«

Sport i pædagogikken

Hvori består den største disrespekt inden for den pædagogiske sektor i dag?

»Spørgsmålet om disrespekt er et spørgsmål om den pædagogiske legitimitet.

Og pædagogisk illegitime situationer opstår som konsekvens af, at der gås grassat med brugen af sportsmetaforer på pædagogikken. Særlig opmærk-

somme bør vi være, når vi begynder at tale om pædagogisk virksomhed som coaching. Det sker inden for personalemanagement, hvor vi taler om personlig coaching. Men det sker også i skolen. Coaching er et problematisk begreb og en dobbelt trussel mod skolen,« siger Lars-Henrik Schmidt.

Hvordan viser det sig?

»For at svare på det, vil jeg gerne starte med en sammenligning. Forestil dig en situation, hvor en tennisspiller sætter sig for at vinde Wimbledon om tre år. Okay, siger coachen så; så ved jeg, hvad vi skal arbejde med, for at din form kan kulminere på det rette tidspunkt. Det vil sige, at coachen gør sig til formidler af en optimering af dit tennistalent. Det dur i tennissport. Men det er utilstrækkeligt for et pædagogisk forhold. Det svarer nemlig til, at læreren opfører sig som en vejleder, der spørger: »Hvor skal vi hen, du?« Altså en situation, hvor vejlederen ikke betragter det som sin opgave at give tilbud, som kan skubbe dig ud over det projekt, du umiddelbart selv definerer. Det er ikke en respektabel målsætning for en lærer. Læreren skal ikke perfektionere de få talenter, eleverne har. Derimod skal han forsøge at ud-

I dag må du gerne have værdier, men ikke missionere for dem.

vikle andre og mindre lovende dele af elevernes personlighed. Som coach intervenerer læreren på sin vis for lidt i forhold til eleverne.«

»Den anden måde, coaching truer skolen på, handler om, at læreren spiller en for stor rolle i forhold til eleven. Problemet opstår, når læreren vil være helten og ikke giver plads til holdet. Inden for sportsverdenen møder vi tendensen, når vi i håndboldkampe oplever, at det ikke er Slagelse, der møder Aalborg, men Anja Andersen, som møder Christian Dalmose. Når et hold så vinder, står coachen selvfremførende og siger: 'My team did it!' På samme vis har vi udsigt til, at lærere vil spankulere ind på lærerværelset og sige: 'Min klasse klarede sig ►

- bedst. Hvorfor skulle lærere begynde at slå om og sole sig i de dygtigste elever? Det vil den massive idé om test bidrage til. Også for lærere vil det komme til at dreje sig om 'at sætte det bedste hold', så læreren kan vinde konkurrencen og vise, at de er i toppen af den bedste testlige. Det sker på bekostning af lærerens ærværdige indsats for at hjælpe eleverne til – 'added-value', og uanset om det er elever på Nørrebro eller i Hellerup. For en lærer er det selvfølgelig forbundet med anstrengelser at sørge for at forbedre niveauet, uanset hvor eleverne kommer fra. Læreren bliver dog kun for alvor en helt i Hellerup, hvis det drejer sig om en placering i testresultaternes superliga.«

Respekt som anerkendelse

Hvilken filosofisk baggrund har de pædagogiske situationer, som du mener, er illegitime?

»De har anerkendelsesfilosofien som baggrund. Anerkendelsesfilosofferne har fortalt os, at vi ikke lever af brød alene. Vi lever også af anerkendelse. Fair nok. Problemet er bare, at de fortæller os, at vi skal anerkende hinanden alene på grund af vores simple tilstedeværelse i verden. Altså det forhold, at jeg står over for dig som et andet menneske, betyder, at jeg skal respektere dig. Det, mener jeg, er en forkert og skadelig måde at opfatte spørgsmålet om respekt på: Forestillingen om, at vi er givet gennem forholdet til et andet menneske i dets blotte menneskelighed, er forkert. Derimod tilhører vi forskellen til et andet menneske. Vi møder aldrig et andet menneske direkte og udifferentieret. Der sker møder mellem forhold. Mellem mit selvforhold og dit selvforhold. Der er tale om en forskel, der ikke lader sig overskride. Oversætter jeg dette til respektproblematikken, så betyder det, at det ikke handler om respekt for den anden i form af sympati og anerkendelse. For eksempel gennem en habermasiansk idé om forståelse gennem samtale. Derimod handler det om respekten for forskellen til den anden. Går vi skridtet videre til den pædagogiske situation og et lærerforhold, så handler det om en forskel mellem lærerens forhold til sin undervisning og elevens forhold til sin

læring. Det handler ikke om en ligeværdig situation. Ikke om den gensidige anerkendelse mellem to parter,« siger Lars-Henrik Schmidt.

Han er dog klar over, at de fleste mennesker tror, at det forholder sig som anerkendelsesfilosofferne siger:

»Det er lykkedes dem at overbevise os. Det er en ulykke, fordi det har den skadelige konsekvens, at det frarøver os muligheden for at gribe ind i hinandens livsstilsprioriteringer. Uanset om det gælder boligindretning eller læringsprojekter, så giver det en idé om, at det er ærbart blot at være sig selv.«

Pædagogisk udbytning

Hvad er alternativet? Er der et alternativ?

»Ja, det mener jeg, der er. Tager vi lærerforholdet som eksempel, så kunne en joke lyde på følgende vis: »Jamen, undervis du bare dér oppe – vi sidder lige og lærer noget henede!« Pointen er, at det næppe før har været tydeligere, at der ikke er noget sammenfald mellem lærerens undervisning og elevens læring. Læreren kan ofte ikke fortælle, hvad resultatet af undervisningen skal være – og heller ikke tage æren for resultatet, da det er elevens læringsindsats, der spiller førsteviolin. Spørgsmålet er, om denne indsigt skal få os til at prøve at lave en feberredning og fastholde lærerens og undervisningens status som det væsentligste? Eller skal vi bare overlade eleverne til sig selv og deres læring? Ingen af delene mener jeg.«

Det forhold, at jeg står over for dig som et andet menneske, betyder, at jeg skal respektere dig.

Ifølge Lars-Henrik Schmidt fører for meget vægt på lærerens viden til pædagogisk udbytning. Det vil sige, at lærerens viden promoveres på bekostning af elevens tilegnelse af den. Det lukker af for, at eleven lærer noget andet, end det læreren har intention om. Omvendt fortæller han også, at hvis læreren slet ikke spiller nogen rolle, så er det mindst lige så galt. For så overlades eleven til at opnå et udbytte af sin læring helt af sig selv. Det giver ofte et for fattigt resultat. I begge tilfælde mangler der nemlig en forandring af det pædagogiske forhold.

»Det pædagogiske forhold, ja, opdragelse, har al-

Lars-Henrik Schmidt

Idéhistoriker, dr. phil. og professor i filosofi Lars-Henrik Schmidt er rektor ved Danmarks Pædagogiske Universitet.

Han var i perioden 1996-2000 direktør for Danmarks Pædagogiske Institut, 1993-1996 Forskningsprofessor og centerleder ved Center for kulturforskning og Forskningsleder ved Den humanistiske forskeruddannelse på Aarhus Universitet 1988-91. Tidligere ansat ved institut for idéhistorie ved Aarhus Universitet.

Han har blandt andet skrevet bøgerne 'Diagnose I-III' 1999, 'Smagens analytik' 1991, 'Viljen til orden' 1988 og 'Lys, luft og renlighed: den moderne socialhygiejnes fødsel' 1986.

tid handlet om, at læreren griber ind med henblik på at forandre forholdet. I dag og på nye betingelser må det betyde, at læreren må tilrettelægge sin intervention, så den fremmer et læringsmiljø for eleven, der gør det muligt for eleven at lære andet end det han kan. Læreren må ikke acceptere eleven, som eleven er, bare fordi han er til. Ligeværdigheden er per definition udelukket ved lærerens intervention ved måden at organisere læringsmiljøet på. Men udbyttet skulle ligge på begge sider af det pædagogiske forhold. En lærer må stille sig selv det ærværdige spørgsmål: »Hvad kan jeg gøre bedre for dig for at gøre det bedre for mig selv?«

Lars-Henrik Schmidts 'Om respekten' udkommer på Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag marts 2005.

Claus Holm
clho@dpu.dk